

Janusz STRZECHA

Uniwersytet Rzeszowski, Polska

Zawodowe kompetencje nauczycieli fotografii i filmu średnich szkół plastycznych a przemiany w technologiach fotograficznych i filmowych

Jak wskazuje tytuł, artykuł ten dotyczy problematyki kompetencji zawodowych nauczycieli fotografii i filmu średnich szkół plastycznych w świetle zachodzących przemian w technologiach zapisu i przetwarzania informacji o obrazie i dźwięku. Kompetencje W. Furmanek określa jako strukturalnie zbliżone do treści postaw wobec zadań. Tak rozumiane kompetencje wyrażają się w zdolnościach i gotowości do wykorzystywania w radzeniu sobie w otaczającym świecie, w konkretnych sytuacjach życiowych bądź zawodowych [Furmanek 1997: 17]. Pojęcie kompetencji interpretuje jako umiejętność wyższego rzędu będącą skutkiem osiągniętym przez ćwiczenie umiejętności i nabywanie doświadczeń, podbudowanych przekonaniem, pewnością opartą na refleksji, dlatego trzeba postąpić w określony sposób w określonej sytuacji. Stanowisko to uzasadnia koniecznością takiego przygotowania człowieka, aby był on zdolny do ciągłego uczenia się, ciągłego samorozwoju, autokreacji, co warunkuje jego adaptowanie się do zmieniających się warunków całego okresu aktywności życiowej i zawodowej [Furmanek 2007: 13]. Ewolucja współczesnych mass mediów wynikająca z technologii dotyczących sposobów zapisywania, przesyłania i przechowywania informacji o obrazie i dźwięku spowodowała konieczność przystosowania się nauczycieli fotografii i filmu do tych przemian.

Szkoły plastyczne przygotowują uczniów do wykonywania zawodu **plastyk**. Tak jak większość zawodów aktualnych współcześnie zawód **plastyk** zmienia niemal „na naszych oczach” swoje oblicze. Zmiany obejmują zakres realizowanych zadań i wykorzystywane do ich realizacji technologie i sprzęt. Plastercy wg klasyfikacji zawodów to ludzie opracowujący i realizujący projekty graficzne, wykorzystywane w wielu branżach i dziedzinach, a także te o znaczeniu typowo artystycznym. Projektują materiały reklamowe (ulotki, wizytówki, banery, logotypy, szyldy itp.), projektują wystroje wnętrz i ekspozycje komercyjne, tworzą różnorodne przedmioty użytkowe o walorach artystycznych i dekoracyjnych. W uproszczeniu plastykiem jest osoba posiadająca wykształcenie plastyczne i wykorzystująca posiadane zdolności i doświadczenie w projektowaniu i wykonywaniu przedmiotów, materiałów drukowanych i elektronicznych, czy instalacji

cji o przeznaczeniu komercyjnym. Z drugiej jednak strony plastykiem jest także każdy artysta zajmujący się sztukami wizualnymi, takimi jak fotografia czy film. Fotografia artystyczna zwana także fotografiką to dziedzina sztuki posługująca się fotografią jako główną techniką twórczą. Świat sztuki traktuje fotografię jako środek ekspresji artystycznej. Fotografia artystyczna zaczęła być traktowana na równi z innymi dziedzinami sztuki, takimi jak: malarstwo, grafika czy rzeźba. Tworzenie nowych zaawansowanych technologii w budowie sprzętu fotograficznego spowodowało znaczne poszerzenie zakresu i rodzaju uprawianej fotografii. Rozwój tych technologii spowodował, że fotografia stała się dziedziną sztuki, która w ogromnym stopniu zależy od sprzętu i techniki. To technika i technologia wyznaczają granice możliwości, to z nimi zмага się fotograf, starając się zaprząć je do pracy w swoim imieniu. Wykonanie fotografii w technologii srebrnej, stosowanej jeszcze tak niedawno, było bardzo trudne i skomplikowane. Proces technologiczny był czasochłonny, wymagał od fotografa, fotografika (artysty fotografa) dużej wiedzy z technologii fotograficznych oraz umiejętności praktycznych nabytych w wyniku wielogodzinnej pracy w atelier i ciemni fotograficznej. Efekt był uzależniony od wielu złożonych etapów składających się na proces technologiczny. Zastąpienie kliszy fotograficznej światłoczułą matrycą zainicjowało rewolucyjny postęp w fotografii. Nastąpiła zamiana fotografii opartej na metodach fotochemicznych (fotografia analogowa) na fotografię bazującą na zjawiskach fotoelektrycznych (fotografia cyfrowa). Podstawową rolę w tym typie fotografii odgrywa matryca światłoczuła. Jest to element elektroniczny reagujący na docierające doń fotony i na tej podstawie tworzący fotografię. Era fotografii cyfrowej rozpoczyna się w 1969 r., kiedy to Willard Boyl i Georg Smith konstruuje matrycę LCD. Pierwszy aparat cyfrowy powstaje dopiero początkiem lat dziewięćdziesiątych XX w. Skonstruowanie aparatu cyfrowego stało się kolejnym krokiem milowym w historii fotografii. Dopiero na początku XXI w. okazało się, że nowa technologia jest znacznie atrakcyjniejsza dla konsumentów od klasycznych aparatów analogowych, co sprawiło, że w ciągu kilku lat te drugie praktycznie odeszły do historii. Przemiany te spowodowały niedające się przewidzieć nawet w krótkich skalach czasowych konsekwencje nie tylko w sferze produkcyjnej, ale również w usługach i edukacji. Zmiany te doprowadziły do nowej jakościowo sytuacji. Zanika przemysł produkujący błony do aparatów fotograficznych, likwidowane są centra badawczo-rozwojowe w całym sektorze napędzanym milionami zdjęć turystycznych czy kilometrami taśm filmowych. Bezżyteczne stają się kompetencje (zapewniające zawodowy sukces) zdobyte w okresie wielu lat czy nawet w okresie całego życia aktywności zawodowej ludzi, którzy jeszcze niedawno pracowali w tych zakładach, centrach naukowych, jak i kompetencje fotografików, fotografów rzemieślników, nauczycieli czy instruktorów fotografii analogowej, którzy spędzili w ciemniach fotograficznych niezliczone ilości godzin. Miejsce ciemni fotograficznej zostaje zamienione na pracownię komputerową, środki

chemiczne na programy do edycji cyfrowej fotografii. Fotograficy, fotografowie, nauczyciele, instruktorzy oraz entuzjaści fotografii zmuszeni zostali do natychmiastowego przekwalifikowania się. Zastosowanie cyfrowej obróbki obrazu zdecydowało o uproszczeniu procesu fotografowania, w wyniku czego wspomniane akcesoria praktycznie przestały być już potrzebne. Pewnym zmianom uległa również zasada działania aparatu, na co w głównej mierze wpłynęło zastosowanie nowego medium – pamięci elektronicznej. Nowa technologia daje możliwość natychmiastowego podglądu zdjęcia i zapisania go na karcie pamięci, udostępnia nowe funkcje, które zwiększają komfort pracy i oferują użytkownikowi dodatkowe narzędzia. Karty pamięci, jako nośnik danych, mogą pomieścić dużo więcej zdjęć niż błony fotograficzne, ponadto nieudane zdjęcia można z niej usuwać, w związku z tym fotografowanie za pomocą aparatów cyfrowych stało się dużo tańsze. Fotografia cyfrowa przebojem podbija serca miłośników fotografii, zarówno tej zawodowej, jak i amatorskiej. Dzięki cyfrowym aparatom można fotografować bez ograniczeń. Fotografia cyfrowa znalazła zastosowanie w wielu dziedzinach życia i ma bardzo szerokie obszary zastosowania, takie jak: Internet, reklama, fotografia prasowa, fotografia dokumentalna czy artystyczna. Obróbka cyfrowa daje ogromne możliwości. Wykorzystanie tych możliwości zapewnia jedynie solidne przygotowanie. Trudno sobie wyobrazić współczesnego fotografa bez choćby najmniejszej wiedzy na temat możliwości korekty obrazu cyfrowego oraz umiejętności posługiwania się aplikacjami komputerowymi przeznaczonymi do edycji zdjęć. Przemiany wyżej opisane dotyczą również technologii stosowanej w sztuce filmowej. Film jest młodszym bratem fotografii. Obie te sztuki powstały z potrzeby opowiadania i dzielenia się z innymi, tej samej, która towarzyszyła pierwotnym ludziom rysującym obrazy w jaskiniach kilkadziesiąt tysięcy lat temu. Dzisiejsza grupa artystów, nauczycieli zajmująca się filmem a należąca do tzw. grupy 50+, legitymujących się stażem pracy co najmniej 30-letnim, kilkakrotnie musiała praktycznie od nowa uczyć się zawodu, aktualizować wiedzę i umiejętności i nabierać sprawności w wykonywaniu zupełnie nowych czynności. Na studiach zdobyli wiedzę i umiejętności rejestracji filmowej za pomocą kamer na taśmę filmową. Praktycznie nauczyli się obrabiać chemicznie filmy w technice odwracalnej, ciąć i sklejać taśmę filmową podczas montażu i następnie udźwiękować film poprzez synchronizację dźwięku odtwarzanego z magnetofonu z wyświetlanym filmem. Realizacja filmu animowanego polegała wówczas na fotografowaniu rysunków, lalek, przedmiotów w poszczególnych fazach ruchu. W drugiej dekadzie swojego stażu zawodowego (początek lat 90.), kiedy to kamery filmowe 8 mm, super 8 mm, 16 mm zostają zastąpione wideokamerami, filmowcy i nauczyciele tej sztuki muszą poznać i uporać się z nową technologią. Technologią polegającą na zapisie magnetycznym na taśmach wideo, na których rejestrowany jest obraz i dźwięk. Technika ta wymaga kompletnej wymiany sprzętu filmowego, w pierwszym etapie, kiedy istnieje kilka systemów wideo (betamax, whs, wideo 2000), ze względu na brak unifika-

cji tego sprzętu i cenę, wdrażanie nowego systemu do szkół jest utrudnione. Montaż w pierwszej fazie odbywa się metodą liniową polegającą na dogrywaniu ujęcia po ujęciu. Wraz z rozwojem technologicznym sprzętu powstają możliwości dubbingowania dźwięku i wykonywania wstawek wewnątrz materiału filmowego. Na rynku wideo pojawiają się miksery i proste edytory graficzne, które pozwalają na wprowadzanie do filmów napisów. Sprzęt i akcesoria wideo są bardzo drogie. W szkołach artystycznych w dalszym ciągu kształcenie w zakresie filmu i animacji przebiega w oparciu o technologię „srebrną”. Pod koniec lat dziewięćdziesiątych w technologiach wideo następują kolejne znaczące zmiany, dzieje się to za przyczyną rozwoju technologii informatycznych. Komputery klasy PC zostają wyposażane w karty specjalistyczne, które umożliwiają digitalizację analogowego obrazu wideo. Zamiana obrazu analogowego na obraz cyfrowy zmienia w sposób prawie rewolucyjny technologię edycji. Montaż liniowy zostaje zastąpiony montażem nieliniowym, ma to ogromny wpływ na jakość końcową produktu. Do postprodukcji filmowej zaczyna się wprowadzać technologie cyfrowe. Powstają specjalistyczne aplikacje do edycji wideo i animacji, opracowywane i standaryzowane są nowe formaty plików cyfrowych do zapisu form filmowych. Prawie po dwudziestu latach istnienia analogowej technologii wideo zostaje ona prawie całkowicie zastąpiona technologią cyfrową. Klipy filmowe i animacje filmowe znajdują zastosowanie w różnych dziedzinach, wykorzystuje się je w kinematografii, reklamie, telewizji, Internecie, nauce, medycynie, handlu, komunikacji. Zmiany te wymuszają na entuzjastach i nauczycielach sztuki filmowej aktualizowania swoich kompetencji w tej dziedzinie. W przeciągu trzech dekad funkcjonowania zawodowego filmowcy zmuszeni zostali po raz czwarty do kompletnego przebudowania swoich kompetencji zawodowych. Produkcja filmowa dzisiaj to proces bardzo złożony o bardzo zaawansowanych technologiach cyfrowych. Na rynku istnieje wielu producentów zaawansowanego oprogramowania do edycji filmu. Aplikacje te posiadają zaawansowane narzędzia i funkcje, które dają wszystko, co jest niezbędne do połączenia obrazu i dźwięku w jedną całość. Praca w czasie rzeczywistym, narzędzia do edycji plików audio i video pozwalają na precyzyjną kontrolę praktycznie nad każdym aspektem produkcji. Z łatwością można manipulować obrazem, dźwiękiem, animacjami i grafiką, aby stworzyć wysokiej jakości filmy.

Proces, w ramach którego zachodzi ta nieporównywalna z niczym ekspansja technologii multimedialnych, ulega niezwykle przyspieszeniu w wyniku postępu technicznego zachodzącego w dziedzinie mediów. Wiodące na rynku multimedialnym firmy, takie jak Adobe Systems czy Corel Corporation, praktycznie raz na rok udostępniają nowe zmodernizowane wersje pakietów graficznych. Są one powszechnie stosowane przez wydawnictwa, agencje reklamowe, organizacje rządowe, w usługach finansowych, telekomunikacyjnych czy edukacyjnych. W zawodowych kompetencjach nauczyciela fotografii i filmu ważne miejsce zajmują kompetencje multimedialne ujawniające się w sprawnym posługiwaniu

się technologiami informacyjnymi w rozwiązywaniu zadań zawodowych. Złożoność tych tematów wymaga od nauczyciela odpowiednio wysokich kwalifikacji i kompetencji zawodowych w zakresie technologii multimedialnych. Dynamiczny rozwój tych technologii stawia nauczycieli w bardzo trudnej sytuacji, wiedza zdobyta na studiach dziennych czy podyplomowych wystarcza na krótki czas. Nie mogą oni przez pryzmat swoich doświadczeń życiowych budować strategii działań pod wszechstronność TI. Na tle tych zjawisk i czynników rysuje się potrzeba badań nad kompetencjami tych nauczycieli. Kompetencje nauczycieli fotografii i filmu zatrudnionych w szkołach artystycznych są zależne od wielu czynników, uwarunkowane są indywidualnym wykształceniem, doświadczeniem zawodowym, bazą szkolną, specyfiką kierunku kształcenia w danych szkołach itp. Duże znaczenie w tym przypadku powinny mieć badania stanu kompetencji multimedialnych odczuwanych i uznawanych przez tych nauczycieli i porównanie ich z aktualnym poziomem rozwoju tych technologii. Szczególnie ważną zdaje się opinię samych nauczycieli o swoich kompetencjach zawodowych, o umiejętnościach podstawowych z technologii cyfrowych mających zastosowanie dla danej specjalności. Wymienione wyżej zagadnienia pozwoliłyby sformułować stosowne propozycje i wskazówki do profesjonalnego przygotowania multimedialnego tej grupy nauczycieli, a także ich dalszego doskonalenia.

Literatura

- Animowana Historia Kina*, Intel Polska i Discovery Media 2011; <http://www.youtube.com>
- Candrowicz K., *Historia fotografii*; www.few.pl/historiafotografii.doc 2012.
- Furmanek W. (1997), *Kompetencje ogólnotechniczne*, „Edukacja Ogólnotechniczna inaczej”, nr 8.
- Furmanek W. (2007), *Kompetencje kluczowe. Przegląd problematyki* [w:] *Kompetencje kluczowe kategorią pedagogiki. Studia porównawcze polsko-słowackie*, red. W. Furmanek, M. Duriš, Rzeszów.
- http://pl.wikipedia.org/wiki/Historia_filmu
- Syśło M.M. (2004), *Model rozwoju kompetencji informatycznych*, Materiały Konferencji „Media a Edukacja V”, Poznań.
- Żdzarski W. (1976), *Fotografujemy Zorką*, Warszawa.

Streszczenie

Artykuł ten dotyczy problematyki zawodowych kompetencji nauczycieli fotografii i filmu średnich szkół plastycznych w świetle zachodzących przemian w technologiach zapisu i przetwarzania informacji o obrazie i dźwięku. Dynamiczny rozwój tych technologii spowodował konieczność przystosowania się nauczycieli fotografii i filmu do tych przemian. Na tle tych zjawisk i czynników

wskazuje się potrzebę badań nad kompetencjami tych nauczycieli w celu sformułowania stosownych propozycji i wskazówek do profesjonalnego przygotowania multimedialnego tej grupy nauczycieli, a także ich dalszego doskonalenia i doskonalenia.

Słowa kluczowe: zawodowe kompetencje nauczycieli fotografii i filmu, technologie fotograficzne, nauczyciel fotografii i filmu, średnia szkoła plastyczna, podstawy fotografii i filmu.

Professional competences of teachers of photography and film in arts high schools versus changes in photographic and film technologies

Abstract

This article refers to the issue of professional competences of photography and film teachers working in the secondary arts school, in the light of the changes taking place in multimedia technology. The dynamic development of these technologies makes it necessary to adapt the teachers of photography and film to these conditions. Against these circumstances, it indicates the need for research on the competences in order to formulate appropriate proposals and guidelines for the professional multimedia preparation of that group of teachers, as well as further training and improvement.

Key words: professional competences of photography and film teachers, photography technologies, photography and film teacher, the secondary art school, basics of photography and film.